

APLIKACE UNIJNÍHO PRÁVA V ČLENSKÝCH STÁTECH

Prosazování unijního práva vůči členským státům je zajišťováno prostřednictvím řízení pro porušení povinnosti podle čl. 258 Smlouvy o fungování EU. Soudní dvůr však vedle toho ve své judikatuře vyvinul ještě jeden systém prosazování unijního práva, a to prostřednictvím vnitrostátních soudů na principu přímého účinku, nepřímého účinku a odpovědnosti státu za škody typu Francovich. V řadě případů může být tento způsob prosazování unijního práva mnohem efektivnější, než zdoluhavé a mnoho let trvající řízení před Soudním dvorem. S uvedenými principy dále úzce souvisí princip přednostní aplikace unijního práva, který je, stejně jako předchozí, také důsledkem jeho nadstátní povahy.

PRINCIP PŘÍMÉHO ÚČINKU UNIJNÍHO PRÁVA – OBECNÝ VÝKLAD

Výlučnost moci a svrchovaná suverenita států mimo jiné způsobuje, že na jejich území platí pouze jejich vnitrostátní právo. Aplikace práva jiného státu je zde principiálně vyloučena. Státy nicméně připouští, aby za určitých okolností na jejich teritoriu působily ve vztahu k jednotlivcům i normy, které nemají původ ve vnitrostátním právu daného státu. Jako příklad může posloužit např. Česká republika, jejíž Ústava ve svém ustanovení čl. 10 připouští vnitrostátní aplikaci mezinárodních smluv. Dle české Ústavy vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu a stanoví-li taková mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se přednostně mezinárodní smlouva před tímto zákonem. Pokud by obdobné ustanovení v Ústavě chybělo, mohlo by to znamenat, že mezinárodní smlouvy bez ohledu na svůj obsah zavazují pouze Českou republiku a jednotlivci, by se byli povinni řídit vždy českým právem i tehdy, pokud by mezinárodní smlouva uzavřená Českou republikou stanovila něco jiného.

Unijní právo rovněž působí na území členských států. Přidává se k právu vnitrostátnímu a působí vedle něho a společně s ním. Výslovně je to stanoveno v případě nařízení, o nichž Smlouva o fungování EU stanoví, že jsou přímo použitelné ve všech členských státech. Zjednodušeně řečeno, mají přímý účinek a mohou ovlivňovat právní postavení jednotlivců stejně, jako vnitrostátní zákony. Výčet pramenů unijního práva je však širší a nezahrnuje jen nařízení. Smlouva o fungování EU však v jejich případě o možném přímém účinku nic nestanoví. Podrobněji si jejich možný přímý účinek rozebereme v následujících kapitolách.

Normy unijního práva mohou vyvolávat účinek ve vztahu k jednotlivcům různým způsobem. Je přitom nutné rozlišovat působení unijního práva mezi subjekty na rovné úrovni – tedy mezi jednotlivci, takové vztahy označujeme jako horizontální vztahy. Vztahy mezi jednotlivcem, jako subjektem podřízeným moci státu, a státem označujeme jako vertikální vztahy, kdy vertikální rovina těchto vztahů symbolicky postihuje skutečnost, že stát je jednotlivci nadřazen

a může jednostranně ovlivňovat jeho právní postavení. V zásadě přichází v úvahu následující situace:

1. norma unijního práva působí mezi jednotlivcem a státem, kdy stát prosazuje normu po jednotlivci, ta mu stanoví povinnost a stát vynucuje její splnění, pak hovoříme o **vertikálním sestupném přímém účinku**;
2. norma unijního práva působí mezi jednotlivcem a státem, kdy norma zakládá jednotlivci určitou možnost chování (právo) a jednotlivce se tohoto práva dovolává na státu, pak hovoříme o **vertikálním vzestupném přímém účinku**;
3. norma unijního práva působí mezi jednotlivci, kdy na straně jednoho zakládá určité právo a na straně druhé tomuto právu odpovídající povinnost, v tomto případě hovoříme o **horizontálním přímém účinku**.

PŘÍMÝ ÚČINEK PRIMÁRNÍHO PRÁVA

V předchozí kapitole jsme konstatovali, že Smlouva o fungování EU předpokládá přímý účinek pouze v případě nařízení. O případném svém působení ve vztahu k jednotlivcům však mlčí. Tato skutečnost se ukázala být problémem již záhy po vzniku Evropského hospodářského společenství. Je tomu tak proto, že Smlouva o fungování EU zásadním způsobem odlišuje od jiných mezinárodních smluv, které zpravidla upravují především vztahy mezi státy navzájem, zatímco Smlouva o fungování EU na mnoha místech upravuje práva či povinnosti jednotlivců či je alespoň činí beneficiary svých norem.

První důležitý případ, kde otázka možného působení Římské smlouvy (tj. dnešní Smlouvy o fungování EU – původní terminologie je použita vzhledem k historickému kontextu) byla řešena, je případ *Van Gend en Loos*. Nizozemská speditérská společnost Van Gend en Loos (dále jen „VGL“) se dostala do soudního sporu s nizozemskou vládou kvůli zvýšenému clo za dovoz formaldehydu z Německa. Smlouva zvyšování cel a zavádění nových členským státům po dobu přechodného období zakazovala. Nizozemsko tento zákaz nerespektovalo a formaldehyd přeřadilo z jedné kategorie zboží do druhé, cly více zatížené. Nové clo sice nebylo zavedeno, fakticky však bylo zvýšeno. Ve sporu se před nizozemským soudem VGL dovolávala Římské smlouvy a trvala na možnosti dovážet zboží stále za nižší cla.

Standardně je otázka působení mezinárodních smluv vůči jednotlivci řešena ústavním právem státu, v ČR článkem 10 Ústavy. Toto řešení ale v sobě skrývá riziko, že by Římská smlouva vyvolávala v různých členských státech různý účinek vzhledem k rozdílné právní úpravě této problematiky. Soudní dvůr, který o dané věci rozhodoval v řízení o předběžné otázce, proto zvolil jiné řešení. V zájmu jednotného působení komunitárního (dnes unijního) práva

formuloval **zásadu přímého účinku** Římské smlouvy. Konstatoval, že Společenství vytváří zcela nový právní řád, v jehož prospěch členské státy, byť jen v přesně vymezených oblastech, omezily svá suverénní práva. Subjekty tohoto nového právního řádu nejsou jen členské státy, ale i jejich příslušníci, tedy fyzické a právnické osoby. Ustanovení Římské smlouvy, jako jednoho z pramenů unijního práva, proto mohou mít přímý účinek a zakládat těmto jednotlivcům individuální práva, kterým vnitrostátní soudy musí poskytovat ochranu.

V čem spočívá výhoda Soudním dvorem přijatého řešení? Přímý účinek umožňuje jednotlivcům, kteří jsou bdělí a chrání si svá práva efektivně vyloučit důsledky porušení unijního práva ze strany členského státu a spolehnout se přímo na komunitární právo. Navíc, přímý účinek umožňuje unijnímu právu působit jednotně ve všech členských státech.

PŘEDPOKLADY PŘÍMÉHO ÚČINKU PRIMÁRNÍHO PRÁVA

Ne každé ustanovení zakládacích smluv (tj. Smlouvy o EU a Smlouvy o fungování EU) je způsobilé mít přímý účinek. Aby určitá norma mohla mít přímý účinek, musí dle Soudního dvora splňovat určité podmínky. Tyto podmínky byly rovněž vymezeny v rozhodnutí Van Gend en Loos. Taková norma musí být dostatečně konkrétní, jasná a bezpodmínečná. K provedení takové normy nesmí být nutné ani přípustné přijetí dalšího ustanovení a zároveň nesmí ponechávat žádnou volnost odlišné právní úpravy vnitrostátním právem.

Ne každé ustanovení zakládacích smluv splňuje shora uvedené podmínky. Řada ustanovení je příliš obecná na to, aby takto mohla vůči jednotlivci působit. U těch, které shora vymezené podmínky splňují, zase musíme odlišovat, ve které rovině mohou mít přímý účinek.

1. Příklad ustanovení Smlouvy o fungování EU pouze s vertikálně vzestupným přímým účinkem:

Článek 30 Zákaz cel: *Dovozní nebo vývozní cla a poplatky s rovnocenným účinkem jsou mezi členskými státy zakázány. Tento zákaz se vztahuje také na cla fiskální povahy.*

- ustanovení je adresováno jen členským státům, jen jim stanoví povinnosti, jen ony mohou přijímat cla.

2. Příklad ustanovení Smlouvy o založení ES s plným přímým účinkem ve všech rovinách:

Článek 45 Volný pohyb pracovníků:

1. *Je zajištěn volný pohyb pracovníků v Unii.*
2. *Volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.*

3. S výhradou omezení odůvodněných veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví zahrnuje právo:

a) ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa;

b) pohybovat se za tím účelem volně na území členských států;

c) pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků;

d) zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem nařízení vydaných Komisí.

4. Tento článek se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.

- zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti v pracovněprávních vztazích dopadá jak na stát, tak na jednotlivce a musí být jimi respektován.

3. Příklad ustanovení bez přímého účinku:

Článek 3 odst. 3 Smlouvy o EU: *Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok.*

- citované ustanovení je příliš obecné a neobsahuje nic, co by mohlo jednotlivcům zakládat nějaká konkrétní práva či povinnosti.

PŘÍMÝ ÚČINEK SMĚRNIC

Směrnice je právní akt adresovaný pouze členským státům, kterým stanoví povinnost dosáhnout předpokládaného standardu. Jako taková není určena k tomu, aby působila přímo ve vztahu k jednotlivci. Na rozdíl od nařízení proto směrnice obecně přímý účinek nemá. Členské státy však, ať už záměrně či nikoliv, často selhávaly v implementaci směrnic do vnitrostátního práva. Důsledkem byla skutečnost, že právní standard byl různý ve státech, které povinnosti implementovat směrnici dostaly a ve státech, které tak neučinily. Evropský soudní dvůr v reakci na tuto skutečnost přiznal i směrnicím **tzv. oslabený přímý účinek**.

Poprvé byl přímý účinek směrnice konstatován v rozhodnutí *Van Duyn*. Komunitární právo umožňuje omezit volný pohyb pracovníků z důvodu ochrany veřejného pořádku. Aby státy této možnosti nezneužívaly, byla přijata směrnice 64/221/EHS, která uvedenou možnost limitovala tím, že stanovila, že „opatření přijatá z důvodů veřejného pořádku musí být založena výlučně na osobním jednání dotčeného jednotlivce“. Tato směrnice ale nebyla jedním z členských států – Velkou Británií řádně implementována do vnitrostátního práva, v důsledku čehož byl odepřen vstup paní Van Duyn do Velké Británie. Evropský soudní dvůr v tomto případě konstatoval, že požadavek právní jistoty jednotlivce požaduje, aby se mohl spolehnout na ustanovení

komunitárního práva, i když jsou obsažena ve směrnici, tedy v právním aktu, který jako celek přímý účinek nemá.

Doktrína přímého účinku směrnice byla Soudním dvorem dále konkretizována. Je zřejmé, že aby směrnice mohla mít přímý účinek, musí splňovat tytéž podmínky, jako byly uvedeny v rozhodnutí Van Gend en Loos. Soudní dvůr ale ve svých dalších rozsudcích přidal další podmínky, které zohledňují specifickou povahu směrnic.

Jedním z těchto rozhodnutí byl rozsudek *Ratti*. Toto rozhodnutí se týkalo dvou směrnic, které upravovaly označování a balení laků. První byla Společenstvím přijata v roce 1973 a měla být členskými státy implementována do 8.12.1974. Druhá byla přijata v roce 1977 a implementována měla být do 9.11.1979. V roce 1978 nebyla ani jedna z těchto směrnic do italského práva řádně provedena a italská vnitrostátní právní úprava se v řadě požadavků značně odlišovala. Pan Ratti byl ve vedení stejnojmenné italské společnosti vyrábějící rozpouštědla a laky. Tato společnost podstatnou část své produkce exportovala do jiných členských států. Pan Ratti proto rozhodl, že se způsob balení a označování produktů této společnosti změní tak, aby byl v souladu s oběma dotčenými směrnicemi. Tím se však dopustil jednání s trestněprávními důsledky, neboť nerespektoval platnou italskou právní úpravu. Italské úřady proto zareagovaly zahájením trestního stíhání jeho osoby pro porušení vnitrostátního práva.

Podstatné znaky případu jsou: Stát je v prodlení s implementací jedné ze směrnic. Jednotlivec, občan členského státu, jedná v souladu s touto neprovedenou směrnicí. Avšak toto jeho jednání je v rozporu s právem vnitrostátním, které se od komunitární úpravy podstatně odlišuje. U druhé ze směrnic je situace podobná, rozdíl je v tom, že implementační lhůta ještě neuplynula. Může být tento jednotlivec postihnut pro porušení vnitrostátního práva, když vlastně jedná v souladu s komunitární směrnicí? Ne zcela. Je to stát, kdo porušuje svůj závazek vůči Unii tím, že je v prodlení s implementací první ze směrnic. Tato směrnice obsahuje pravidla, která jsou určitá, konkrétní a nepodmíněná. Pan Ratti se tedy první ze směrnic může dovolat u vnitrostátního soudu. Ten je povinen bez dalšího směrnicí aplikovat a nebrat v potaz vnitrostátní rozpornou úpravu. Pan Ratti tedy nemůže být sankcionován pro porušení vnitrostátního práva. Dovoláním se směrnice se mu podařilo vyloučit nepříznivé důsledky porušení komunitárního práva ze strany členského státu, ke kterému došlo tím, že směrnice nebyla řádně a včas provedena.

Itálie však nebyla v prodlení s implementací druhé směrnice. Tato směrnice proto nemůže mít přímý účinek (stát se zatím nedopustil porušení práva EU - neporušil povinnost provést směrnici řádně a včas do vnitrostátního práva). Pan Ratti byl tedy v případě druhé směrnice zbytečně horlivý a Itálie může plně uplatňovat své vnitrostátní právo včetně sankcí za jeho nedodržování.

Z rozhodnutí Ratti vyplývá, že k tomu, aby směrnice mohla získat přímý účinek, je nezbytné, aby marně uplynula její implementační doba. Pokud se tak stane a směrnice není provedena do vnitrostátního práva, nebo provedena je, ale nesprávně, či pouze částečně, může získat přímý účinek.

Přímý účinek směrnice je omezen pouze na rovinu vertikálně-vzestupnou. Směrnice tedy nemůže ukládat přímo povinnosti jednotlivcům, čímž se odlišuje od nařízení. Evropský soudní dvůr tuto skutečnost potvrdil v několika rozhodnutích. Stalo se tak např. ve věci *Dori*. Slečna Dori uzavřela dne 19.1.1989 na milánském nádraží smlouvu s jazykovou školou, na základě které se měla zúčastnit korespondenčního kurzu angličtiny. O 4 dny později od smlouvy písemně odstoupila, spoléhajíc se přitom na směrnici o ochraně spotřebitele, která to umožňuje. Jazyková škola však na zaplacení trvala, neboť italské právo tuto možnost spotřebitele odstoupit od smlouvy neznalo, protože Itálie směrnici o ochraně spotřebitele neprovedla, přestože již lhůta k její implementaci uplynula.

Může slečna Dori odstoupit od smlouvy a dovolat se tak ustanovení neprovedené směrnice? Nikoliv. Směrnice sice splňuje podmínky pro to, aby mohla mít přímý účinek. Slečna Dori se však této směrnice (práva odstoupit) dovolává vůči jinému jednotlivci. Jedná se tedy o horizontální vztah. Tento jednotlivec (jazyková škola) jedná v souladu s italským vnitrostátním právem, žádného pochybení se nedopustil. Na základě neprovedené směrnice mu nesmí být uložena žádná povinnost. Je to totiž Itálie, kdo porušuje unijní právo, a kdo by měl být sankcionován. Slečna Dori tedy odstoupit od smlouvy na základě směrnice o ochraně spotřebitele v daném případě nemohla.

Proč je odmítán horizontální přímý účinek směrnice? Je nutné si uvědomit, že pokud by směrnice měla získat horizontální přímý účinek, pak by se po uplynutí implementační doby zcela setřel rozdíl mezi tímto nástrojem a nařízeními. Přitom, nařízení nemohou být přijímány všude tam, kde lze přijmout směrnice. Unie jimi může regulovat pouze ty otázky, které nelze uspokojivě regulovat směrnicemi. Vyplývá to z principu proporcionality, který Unii ukládá povinnost volit vždy tu cestu k požadovanému cíli, která je z pohledu členského státu liberálnější.

NEPŘÍMÝ ÚČINEK SMĚRNIC

Jen velmi stručně si zmíníme zásadu nepřímého účinku směrnice. Odlišnost od přímého účinku spočívá v tom, že směrnice není aplikována přímo, ale je zohledněna při interpretaci vnitrostátního práva. Může totiž nastat situace, kdy směrnice není členským státem řádně a včas provedena do vnitrostátního práva a přímý účinek není možný, jelikož není splněna některá z obligatorních podmínek. V takovém případě mají soudy členských států povinnost zohlednit směrnici alespoň nepřímo a použít ji jako výkladové vodítko. Jinými slovy, soud aplikuje

vnitrostátní právo, ale interpretuje jej eurokonformně, tedy trochu odlišným způsobem než jak tomu bylo doposud, ale v souladu s neprovedenou směrnicí. Nepřímý účinek směrnice není možný vždy, ale pouze tam, kde je příslušná vnitrostátní právní úprava flexibilní a umožňuje více různých výkladů, z nichž jeden z nich je v souladu se směrnicí. Nepřímý účinek je naopak vyloučen tam, kde by eurokonformní interpretací měl být zcela popřen dosavadní text vnitrostátního předpisu.

ODPOVĚDNOST STÁTU ZA ŠKODU TYPU FRANCOVICH

V rozhodnutí *Dori* jsme konstatovali, že směrnice nikdy nemůže získat horizontální přímý účinek. Může se ale stát, že v důsledku neimplementace směrnice a nemožnosti její přímé aplikace vznikne jednotlivci škoda. Tak tomu bylo i v případě *Francovich*. Zde měly členské státy povinnost implementovat do svého práva směrnici, která jim ukládala povinnost zřídit fond, z něhož měla být poskytována náhrada nevyplacené mzdy zaměstnancům, jejichž zaměstnavatel se ocitl v insolventci. Itálie tuto směrnici neimplementovala a fond nezřídila ani neurčila odpovědnou instituci. Skupina zaměstnanců, jejichž zaměstnavatel jim nebyl schopen vyplatit mzdu, se dožadovala náhrady od státu, ale ta jim nebyla vyplacena, s odůvodněním, že potřebné vnitrostátní prováděcí předpisy nebyly přijaty. Soudní dvůr v této věci konstatoval, že předmětná směrnice skutečně nemůže získat přímý účinek, a to proto, že není dostatečně konkrétní, protože neurčuje, která instituce státu by měla náhradu mzdy vyplatit. Navíc ale stanovil, že stát by měl být odpovědný vůči jednotlivci za škodu, kterou mu způsobí porušením komunitárního práva, jež spočívá v neprovedení směrnice řádně a včas.

Podmínkou pro vznik odpovědnosti státu za škodu je skutečnost, že směrnice zakládá práva jednotlivce, tyto práva lze na základě této směrnice specifikovat a konečně, že existuje příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a utrpěnou škodou.

V rozhodnutí *Brasserie du Pêcheur/Factortame* Soudní dvůr rozšířil odpovědnost za škodu na jakékoliv porušení unijního práva ze strany členského státu. K tomu, aby stát byl odpovědný je ale třeba, aby porušení komunitárního práva bylo zjevné a závažné. Škoda se potom hrađí podle vnitrostátních pravidel (v ČR by se postupovalo podle zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, subsidiárně podle zákona č. 40/1964 Sb. Občanského zákoníku).

V rozhodnutí *Köbler* Soudní dvůr potvrdil svou předchozí judikaturu týkající se odpovědnosti státu za škodu a dodal, že stát je odpovědný za veškeré porušení, ať už bylo způsobeno orgány moci výkonné, zákonodárné či soudní. Tedy i v případě, že ke vzniku škody dojde činností orgánů moci soudní tam, kde již příslušný rozsudek nelze podle vnitrostátního práva přezkoumat, lze požadovat náhradu utrpěné škody. Samotné vnitrostátní soudní rozhodnutí,

kterým škoda byla způsobena, ale není z pohledu unijního práva jakkoliv měněno a zůstává platným.

Trochu paradoxní je, že o porušení unijního práva a náhradě škody v těchto případech nerozhodují unijní soudy! Jednotlivci jsou povinni v těchto věcech žalovat u místně a věcně příslušných vnitrostátních soudů toho státu, který škodu způsobil.

PŘEDNOST UNIJNÍHO PRÁVA

Další důležitou zásadou unijního práva je jeho aplikační přednost před vnitrostátním právem. V důsledku této zásady členské státy a jejich orgány nesmí aplikovat vnitrostátní právo tam, kde je v rozporu s právem unijním. Je nutné si uvědomit, že v důsledku skutečnosti, že unijní právo působí v členských státech společně s vnitrostátním, mohou vznikat situace, kdy určitá otázka bude řešena oběma systémy práva právně odlišně. Přednost unijního práva opět přispívá k jeho jednotné aplikaci ve všech členských státech, a tím k efektivnějšímu dosahování cílů Unie.

Zásada přednosti znamená pouze přednostní aplikaci unijního práva před právem vnitrostátním, nevede ale k neplatnosti vnitrostátního předpisu. Ten zůstává i nadále platnou součástí vnitrostátního práva, jen není v konkrétním případě pro svůj rozpor s unijním právem aplikován.

Zásada přednosti se uplatňuje vůči všem předpisům vnitrostátního práva. Soudy některých států tuto skutečnost sice občas zpochybňují, ale Evropský soudní dvůr dlouhodobě vychází z toho, že unijní právo má přednost nejen před běžnými vnitrostátními zákony, ale i před ústavami členských států.

Z rozhodnutí *Simmenthal* vyplývá, že povinnost přednostně aplikovat unijní právo před rozdílnými vnitrostátními předpisy dopadá na všechny správní i soudní orgány členských států. Nevyžaduje se dokonce ani předchozí zrušení rozporného vnitrostátního aktu. Společnost *Simmenthal* byla povinna za dovoz masa do Itálie zaplatit poplatek za veterinární prohlídku masa. Takovéto poplatky však představují dávku s obdobným účinkem a jsou komunitárním právem zakázány. *Simmenthal* se proto u italského vnitrostátního prvoinstančního soudu domáhala vrácení zaplaceného poplatku. Vnitrostátní soud se obrátil na Evropský soudní dvůr s předběžnou otázkou a ten konstatoval, že poplatek skutečně je v rozporu s unijním právem. Společnost *Simmenthal* tak měla nárok na vrácení již zaplacených poplatků.

Finanční úřad se však proti tomuto rozsudku odvolal, neboť dle jeho názoru to byl pouze italský ústavní soud, kdo má pravomoc prohlásit určitý vnitrostátní právní akt – zde předpis stanovící povinné prohlídky, za neplatný. Dle finančního úřadu tak prvoinstanční soud postupoval v rozporu s italskou ústavou. Jak už ale bylo řečeno, orgány členských států nemohou

podmiňovat použití unijního práva právem vnitrostátním, které s ním není v souladu. Jednoznačný požadavek velí, aby unijní právo bylo aplikováno úplně a jednotně na celém území Unie. To by ale bez přednosti nebylo možné. Aplikovat unijní právo přednostně jsou povinny všechny vnitrostátní soudy, a to na každé úrovni bez výjimky. Každý vnitrostátní soud je povinen používat unijní normy, a jednotlivé státy, případně soudy vyššího stupně, je nesmí jakkoliv při plnění této povinnosti omezovat.

ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K APLIKACI PRÁVA V ČLENSKÝCH STÁTECH

Shrneme-li, pak můžeme konstatovat, že každý vnitrostátní soudce, který rozhoduje v rámci své pravomoci, má povinnost plně používat právo Unie a chránit práva, která toto právo poskytuje jednotlivcům (viz. případ *Simmenthal*). Unijní právo přitom musí aplikovat tam, kde to lze přímo, a případně i přednostně před vnitrostátním právem. Při interpretaci a aplikaci musí postupovat stejně, jakoby postupoval dané věci samotný Evropský soudní dvůr. Nesmí dále zapomínat na skutečnost, že interpretace a aplikace unijního práva musí být ve všech členských státech jednotná, a že unijní právo používá vlastní terminologii. V rámci své činnosti by soudy ale i správní orgány měly dále zohledňovat i jiné jazykové verze právních předpisů (což je v praxi v řadě případů jen těžko uskutečnitelné). V případě pochybností o výkladu unijního práva mohou orgány členských států využít předchozí výkladová rozhodnutí Soudního dvora. V případě otázek nových, dosud neřešených, mohou soudy předběžnou otázku k Soudnímu dvoru samy položit.